

УДК: 379.855

Оксана Познякова

ПОДІЄВИЙ ТУРИСТСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТУРИЗМУ

У статті висвітлено досвід українських залізниць у сфері залізничного туризму, визначені напрямки розвитку власного потенціалу залізничного транспорту з метою надання туристичних послуг, розкрито сутність подієвого туризму та наведено досвід України в цій сфері, які є вагомими чинниками потенційних можливостей розвитку залізничного туризму.

Ключові слова: потенціал залізничного туризму, залізничні тури, подієвий туризм в Україні, власний потенціал залізниць.

В статье освещен опыт украинских железных дорог в сфере железнодорожного туризма, определены направления развития собственного потенциала железнодорожного транспорта с целью предоставления туристических услуг, раскрыто сущность событийного туризма и приведен опыт Украины в этой сфере, которые являются весомыми факторами потенциальных возможностей развития железнодорожного туризма.

Ключевые слова: Потенциал железнодорожного туризма, железнодорожные туры, событийный туризм в Украине, собственный потенциал железных дорог.

In the article experience of the Ukrainian railways is reflected in the sphere of railway tourism, certain directions of development of own potential of railway transport with the purpose of grant of tourist services, essence of event tourism is exposed and experience of Ukraine is resulted in this sphere, which are the ponderable factors of potential possibilities of development of railway tourism.

Keywords: Potential of railway tourism, railway rounds, event tourism in Ukraine, own potential of railways.

Актуальність. Курс України на реструктуризацію та реформування залізничної галузі відкриває нові напрями розвитку для залізничного транспорту, які виникають на межі двох різних галузей народного господарства. Демоніполізація залізничного транспорту, зазначена в «Стратегії розвитку залізничного транспорту на період до 2020 року» та в «Державної цільової програми реформування залізничного транспорту на 2010-2015 роки» обумовлює необхідність пошуку шляхів підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання залізничної галузі на суміжних ринках. Сьогодні в потенційно-конкурентному секторі пасажирських залізничних перевезень є актуальною проблема використання потенціалу залізничного транспорту на суміжних ринках. Одним із таких напрямків є діяльність залізниць з надання туристичних послуг.

Аналіз публікацій. Питанням залізничного туризму присвячено праці

© Познякова О. В., 2013

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ

російських та вітчизняних науковців, серед яких: Ільїна О.М., Фастовець О.О., Біржаков М.Б., Нікіфоров В.І., Левицка Л.П., Позднякова Л.О., Кузьміна А.Б. Мельник Т.С., Дергоусова А., Коновалов Д. [1–5].

Виділення невирішених питань. Не зважаючи на те, що питанням залізничного туризму в Україні останнім часом приділялась значна увага, особливо в період підготовки та проведення Євро 2012, наразі інтерес до цієї сфери діяльності дещо зменшився. Але туристський потенціал країни значний, в тому числі і для розвитку залізничного туризму. Зазначене обумовлює мету статті.

Виклад основного матеріалу. Залізничний туризм в Україні останнім часом переживає своє відродження. Ініціатором такої діяльності в незалежній Україні ще в 1991 р. була фірма «Джерело», за ініціативою якої було організовано перший тур із особливими зупинками-фотостопами. Досвід створення залізничних турів на залізницях України, а саме: Південно-західній (Шепетівка, Гречане, Гусятин), Львівській (Яремча – Ділятин – Івано-Франківськ, Коростень, Сарни, Ковель), Одеській (Цвітково, Вапнярка, Христинівка, Погребище), ділянки яких найчастіше використовувалися в турах цієї турфірми, є цікавим для розвитку залізничного туризму в наш час.

Під час підготовки та проведення до Євро 2012 в Укрзалізниці було розроблено «Програму розвитку залізничного туризму на 2011-2012 рр.» [3, с.209]. На деяких залізницях (Південна, Львівська, Південно-Західна залізниці) з'явилися екскурсійні потяги або потяги вихідного дня. Також курсують туристські потяги між містами України (у 2010 р. такими вважалися потяги Донецьк-Дніпропетровськ-Ворохта, Харків-Трускавець, Київ-Ворохта, Харків – Ворохта тощо) [3, с. 210]. Але в цьому напрямку зроблено ще дуже мало, оскільки українські залізниці мають значний існуючий потенціал для розвитку в країні залізничного туризму. Власний потенціал залізниць України полягає в наступному:

- нетяговий рухомий склад – «готелі на колесах» (спальні або сидячі вагони будь-якої класності, вагони-салони, вагони-ресторани та ін);
- існуючі маршрути залізничних пасажирських потягів, які відкривають мальовничі краєвиди України;
- об'єкти залізничного туризму – об'єкти власності підприємств залізничного транспорту (музеї залізниць, архітектура вокзалів та привокзальних площ, інших будівельних комплексів залізничного транспорту, дитячі залізниці, пам'ятники залізничної тематики, залізничні мости з цікавими будівельно-технічними рішеннями та ін.);
- пасажирські залізничні потяги, які курсують залізницями країни, що надає можливість додавати до таких потягів вагони екскурсійно-туристського призначення;
- трудові ресурси, які займаються експлуатацією вагонів під час руху пасажирського потягу (не потрібно додатково навчати персонал для обслуговування та експлуатації рухомого складу);
- діючі готелі та кімнати відпочинку при вокзальних комплексах станцій, що можуть надавати послуги розміщення туристам у певному місті;
- функціонуючі суб'єкти господарювання громадського харчування, розташовані в межах вокзальних комплексів та інших підприємств залізничного транспорту, що можуть надавати послуги харчування туристам.

Розвитку залізничного туризму в Україні також сприяє і туристський потенціал України, зокрема подієвий, оскільки може забезпечити масовість туристів. Подієвий туризм (фестивальний, тематичний, івент-туризм) – це різновид туризму, основна мета якого присвячена якій-небудь події. Слово Event (подія, захід) в

англійській мові має дуже багато значень, як соціально-культурне, так і технічне і навіть філософське, або ж запланована соціально-суспільна подія / захід, яка відбувається в певний час і з певною метою, і має певний резонанс для суспільства [7]. Сьогодні унікальні тури, що поєднують в собі традиційний відпочинок та участь в найбільш видовищних заходах, поступово завойовують все більшу популярність.

Фестивальний туризм можна класифікувати як за масштабом події (національного чи міжнародного рівня), так і за її тематикою. Всі події, які сприяють розвитку подієвого туризму, згруповують і класифікують за трьома напрямками: спортивні (чемпіонат, олімпіада, ігри, індивідуальні спортивні зустрічі, кубки, престижні змагання тощо); ділові (виставка, конференція, семінар, форум); культурно-пізнавальні (зарубіжна прем'єра, театральна постановка, фестиваль, концерт, перфоманс, карнавал, шоу) [6, с. 116].

Як зазначає Тищенко П.В., українським туристичним порталом «Укртуризм» (www.ukrtourism.com) було проведено аналіз існуючих турів та запити туристів щодо подій в Україні і складено список самих відвідуваних внутрішніх подій (довільний порядок) [7, 8]: Юморина в Одесі, джазовий фестиваль в Коктебелі, Таврійські ігри в Новій Каховці, етнофестиваль «Шешори», Національний Сорочинський ярмарок, Казантіп, Всеукраїнський фестиваль популярної і рок музики «Тарас Бульба», Чорноморські ігри, Дні міст України (День Києва тощо), Червона рута, Всеукраїнський молодіжний фестиваль «Перлини сезону», Рок Екзистенція, Міжнародний Гуцульський фестиваль, КиївМузикФест (Київ), Форум музики молодих (Київ), «Прем'єри сезону» (Київ), «Музична Трибуна Київської Молоді» (Київ), «Тера Героїка» (Каменець-Подільський), Столичне Автошоу, Футбольні ігри української збірної і клубів, Ліга Чемпіонів, Кубок УЄФА і ін., Кубок Дерюгиной, Кубок Вадима Гетьмана, Раллі (PRIME Yalta Rally 2008 і ін.), Концерти зарубіжних і вітчизняних зірок, Сучасне мистецтво в Україні від Pinchukartcentre, Міжнародні і всеукраїнські виставки та ін [8].

Також набули значного розповсюдження події в наступних містах: Києві – фестиваль британської музики British Sound Festival; джазові фестивалі Jazz Bez та «Єдність»; фестиваль гітарної музики; сучасної музики «ГОЛЬФСТРИМ»; сучасної драматургії «Тиждень актуальної п'єси»; «Драма.UA»; візуальної культури «Візії»; аматорського романтичного короткого метру «Кохання на одній вулиці»; «Документ», «Країна Мрій, Різдвяна»; конкурси юних піаністів та піаністів на здобуття премії фірми «Bechstein», «Майданс»; форум «Музика молодих» та багато інших; Львові – форум «Музика молодих»; музичний фестиваль «Відкриваємо Ігнація Падеревського»; етно-джазовий фестиваль «Флюгери Львова»; «Золотий лев»; фестиваль оперного мистецтва; «Дні мистецтва Перфоманс у Львові»; дитячий телефестиваль «Золоте курча»; Дніпропетровську – конкурс скрипалів та віолончелістів; «Музика без меж»; фестиваль духовних піснеспівів «Від Різдва до Різдва»; «Січеславна»; Харкові – арт-фестиваль «Харківська Бахіана»; фестиваль молодих композиторів і виконавців «Дні нової музики»; фестиваль-конкурс бального танцю «Кубок Харківського міського голови»; Ужгороді – фестивалі органної музики, класичної та сучасної музики «Музичне сузір'я Закарпаття» тощо; Одесі – конкурс молодих виконавців «Золотий саксофон Одеси»; фестиваль «Одеські діалоги»; Odessaopera international Ans Festival, БОДІ АРТ та ін; Тернополі – конкурс юних трубачів; фестиваль паперового лялькового театру «Minifest-rariteatr»; Ялті – фестиваль театрального мистецтва «Театр. Чехов. Ялта», «Крим-Фест», Сімферополі – фестиваль культур Global Village; Севастополі – фестиваль оперної музики ім. Петрусенко; Донецьку – джазовий фестиваль «Джаз форум»;

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ

Запоріжжі – конкурс юних піаністів ім. В. Віардо; Чернівцях – фестиваль української сучасної естрадної пісні ім. Н. Яремчука; Рівному – фестиваль «Органний собор»; Білій церкві – фестиваль молоді української режисури; Луганську – театральний фестиваль «Госпожа Удача»; Керчі – фестиваль «Боспорські агони»; Херсоні – «Мельпомена Таврії»; Хмельницькому – фестиваль моновистав «Відлуння»; Коломиї – фестиваль «Коломийські представлення»; Черкасах – «Сцена людства».

Іншим розповсюдженим в Україні напрямом подієвого туризму є гастрономічний. У багатьох містах України існують традиційні дні, під час яких мешканці та гості міста віддають перевагу певним кулінарним блюдам. Фестивалі, конкурси та просто свята проходять в наступних містах: Києві – фестиваль гастрономічного мистецтва, Шотландського віски, борщу; винний Wine Fest, форум «Галицька кухня: славні традиції, велике майбутнє», Львові – фестиваль кави та пива, гастрономічний «Львів на тарілці», свято сиру і вина, свято шоколаду, Ужгороді – вина і меду «Сонячний напій»; Севастополі – фестиваль мідій «Мідний експрес»; Чернівцях – кулінарного мистецтва «Буковинська гостинність»; Одесі – фестиваль кави; Луцьку – фестиваль любителів сала «З любов'ю до сала»; Мукачеві – фестиваль-конкурс «Червене вино»; Гукливному – фестиваль чорниці «Верховинська Яфіна»; Гечі – фестиваль різників; Борщові – фестиваль борщу «Борщ - їв»; Виноградіві – фестиваль виноградарів і виноробів «Угочанська лоза»; Миргороді – фестиваль «Миргородська свиня»; Балавклаві – фестиваль шампанського та багато інших.

Використовуючи інформацію щодо запланованих на певний період (наприклад рік, сезон) масових заходів, що відбуваються в різних містах України, можна створити тематичний залізничний тур. Туристи можуть бути розміщені в певному, спеціально обладнаному вагоні постійно курсуючого пасажирського потягу.

Наразі, з появою в Україні швидкісного руху можна використовувати вагони в таких потягах, які максимально враховують потреби в масових перевезеннях – обладнані аудіо- та відеотехнікою. Встановлені телевізори у вагонах сприяють можливості попередньої демонстрації віртуальних турів або презентаційних відеоматеріалів про певні туристичні об'єкти.

Наведений існуючий подієвий туристський потенціал країни є вагомим чинником для розвитку залізничного туризму в Україні. Але залишається низка не вирішених питань, що включає в себе потенціал розвитку залізничного туризму:

- формування нових залізничних маршрутів, що можуть мати місце внаслідок дослідження заходів масового характеру - об'єктів туристського інтересу країни, для курсування як пасажирських потягів за розкладом руху, так і неграфікових залізничних туристських потягів за окремо виділеною ниткою графіку;

- підготування кадрів для роботи в сфері залізничного туризму (курси для навчання або підвищення кваліфікації персоналу залізниць (наприклад, провідникам вагонів необхідні навички екскурсійного обслуговування для надання відповідних послуг пасажирам-туристам під час руху потягу), а також підготування навчальними закладами країни фахівців відповідної спеціальності;

- спорудження та модернізація певної залізничної інфраструктури станцій для забезпечення відстоювання залізничних туристських потягів в містах-об'єктах залізничного туризму;

- розробка економічного механізму ефективного функціонування суб'єктів господарювання різних ринків – монопольного (залізниця) та конкурентного (в наш час – туроператори, в майбутньому – компанії-власники пасажирських вагонів, компанії-оператори перевезень тощо);

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ

– облаштування відповідним чином нетягового рухомого складу для залучення зацікавлених юридичних та фізичних осіб і забезпечення комфортності перевезення пасажирів-туристів під час подорожі (вважається доцільним один або декілька вагонів в складі існуючих пасажирських потягів оформити з'ємним інвентарем у відповідному стилі, забезпечити наявність у вагоні інформації за відповідною тематикою (плакати, буклети, аудіо- та відеоінформація тощо);

– для реалізації тематичних залізничних турів, враховуючи необхідність їх масовості для забезпечення максимальної населеності вагону, слід співпрацювати з організаціями, де працівники, студенти або клієнти можуть стати потенційними туристами (наприклад, реалізація залізничних турів спортивної, музичної або іншої спрямованості повинна здійснюватись, насамперед, в фахових навчальних закладах).

Висновки. В умовах жорсткої конкуренції в пасажирському секторі транспортного ринку залізницям, для утримання своїх позицій, слід виходити на нові ринки та впроваджувати нові послуги для досягнення вищого, більш якісного рівня якості своєї продукції. В значній мірі цьому сприяє потенціал подієвого туризму в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Ильина Е. Н.* Организация железнодорожных путешествий. Учебно-методическое пособие. – М.: Советский спорт, 2003. – 104 с.
2. *Фастовець О. О.* Організація транспортних подорожей і перевезень туристів: Навчальний посібник. – К.: Вид-во ФПУ, 2007 – 233 с.
3. *Мельник Т. С., Христофор О. В.* Розвиток туризму на залізничному транспорті // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту: серія «Економіка і управління». – Вип. 17. – ДЕТУТ, 2011. – С. 208–215.
4. *Дергоусова А.* Методичний підхід до визначення конкурентоспроможності залізничного туру // Вісник економіки і промисловості. - № 40. – Х.: УкрДАЗТ, 2012. – С. 146 – 150.
5. *Сугоняко Д. О.* Особливості ринку транспортно-туристичних послуг регіону // Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету: Серія «Регіональна економіка. – Вип. № 7 (27), частина 5. – Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2010. – С. 72–81.
6. *Долженко Г. П.* Событийный туризм в Западной Европе и возможности его развития в России / Г. П. Долженко, А. В. Шмыткова // Известия высших учебных заведений. Северо-Кавказский регион. Серия: Общественные науки. – 2007. – № 6. – С. 116–119.
7. *Тищенко П. В.* Теоретичні аспекти та розвиток подієвого туризму регіону [Електронний ресурс] / Сайт «Все о туризме. Туристическая библиотека». - Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/tyschenko.htm.
8. *Событийный туризм в Украине: спортивные соревнования, ярмарки, выставки, концерты, карнавалы [Електронний ресурс] /* Сторінка «Путешествия по Украине» сайту Українського туристичного порталу «Укртуризм». – Режим доступу: http://www.ukrtourism.com/travel_in_ua/1-9-2008_12-48_52_1.html.